

Ομιλία Δημήτρη Πολίτη

Αγαπητή κα Άντα Κατσίκη-Γκίβαλου, αγαπημένη μας Άντα, συναδέλφισσες και συνάδελφοι, φίλες και φίλοι, κυρίες και κύριοι,

Ζητώ προκαταβολικά συγγνώμη, αν κάποια από αυτά που θα ακουστούν τα έχετε ακούσει ξανά από μένα ή τα έχετε διαβάσει στα προλογικά του Τόμου, αλλά φαίνεται, τελικά, πως όσα αφορούν την ψυχή μας και τους ανθρώπους που μας σημάδεψαν δεν μπορούν να επενδυθούν με άλλες λέξεις.

Όταν αναζητούσαμε ανάμεσα στους στίχους του αγαπημένου της Κωστή Παλαμά εκείνους που θα κοσμούσαν τον παρόντα τιμητικό τόμο, καταλήξαμε χωρίς ιδιαίτερη δυσκολία στη φράση: «Κ' η φαντασία στο λογισμό...», παρμένη από τις *Νύχτες του Φήμιου*. Για την ιστορία και μόνο, να αναφέρω ότι μια εναλλακτική επιλογή αφορούσε τη φράση: «Όλα κινούνται γύρω μου, καρδιές και στοχασμοί,...», επίσης από την ίδια παλαμική συλλογή. Σκέφτομαι τώρα, αρκετό καιρό μετά, τις δύο αυτές φράσεις ως ταυτόσημες, αν όχι στη σκέψη του ποιητή, σίγουρα στη σκέψη μας, των επιμελητών του Τόμου, αναφορικά με τη δυναμική του ποιητικού λόγου που έρχεται να συναίρесси τα κατά παράδοση διεστώτα, τη «φαντασία» και το «λογισμό», δύο στοιχεία που εξισορροπούνται και συνυπάρχουν ως «θέμα ταυτότητας», κατά τον Norman Holland, στο πρόσωπο της Άντας Κατσίκη-Γκίβαλου. Χωρίς ποτέ να απεκδύεται «το λογισμό» κατάφερνε πάντα να δικαιώνει «το όνειρο», να πραγματώνει το «φαντασιακό» μας, να διασώζει «το συναίσθημα», συμπαρασύροντας και εμπνέοντας όσους και όσες είχαμε την τύχη να συνεργαστούμε μαζί της.

Κάτι ακόμη για την ιστορία της συγκρότησης του Τόμου που ελπίζουμε ότι έχει γίνει εμφανές: Όταν τον σχεδιάζαμε, αποφασίσαμε ότι πρέπει να υπερβούμε την προκατάληψη που κατατρέχει, μάλλον υποτιμά, παρόμοιους τιμητικούς τόμους και αφορά μια διττή στόχευση, η οποία συχνά αποτιμάται ως περιττή, ενώ ακόμη συχνότερα ελέγχεται ως κοινότυπη: αναφέρομαι αφενός στην απόδοση τιμής σε πανεπιστημιακό που έχει αφυπηρετήσει και αφετέρου στη δυνατότητα πνευματικής αλληλεπίδρασης όσων συμμετέχουν στην υλοποίηση της τιμητικής αυτής πρακτικής. Θελήσαμε, λοιπόν, να υπενθυμίσουμε τη μακρόχρονη και δημιουργική παρουσία μιας πανεπιστημιακής δασκάλας, προβάλλοντας το προσωπικό της ύφος, παρακολουθώντας την επιστημονική της διαδρομή, και αποτυπώνοντας την ερευνητική της συμβολή στη μελέτη και στην προβολή του λογοτεχνικού χώρου που υπηρέτησε και υπηρετεί.

Άρρηκτα συνδεδεμένη με την πρωτοπορία σε ανερευνήτες περιοχές μελέτης, η πολυσήμαντη θητεία της Άντας Κατσίκη-Γκίβαλου στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση επισφραγίστηκε το 2013, τη χρονιά της αφυπηρέτησής της, με την ομόφωνη απόφαση απονομής του τίτλου της Ομότιμης Καθηγήτριας. Πριν από την εκλογή της ως Καθηγήτριας στο νεότευκτο Π.Τ.Δ.Ε. του Ε.Κ.Π.Α. το 1986, η θητεία της ως ερευνήτριας στο Κέντρο Έρευνας του Ιστορικού Λεξικού της Ελληνικής Γλώσσας της Ακαδημίας Αθηνών αλλά και ως διδάσκουσας στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (1980-1982) είχαν προδιαγράψει μια ενδιαφέρουσα πανεπιστημιακή πορεία. Το "στίγμα" της, όμως, ως πανεπιστημιακής δασκάλας καθόρισε στο μέγιστο βαθμό η βαθιά πίστη της στις ανθρωπιστικές αξίες, που καθιστούν το δάσκαλο φορέα ήθους, έντιμο διανοούμενο, ανθρωπιστή παιδαγωγό. Αυτή ακριβώς η βαθιά της πίστη στον άνθρωπο προσδιόριζε πάντα την ακαδημαϊκή αλλά και την προσω-

πική της θεώρηση. Ανιδιοτελής και διορατική, τολμηρή και την ίδια στιγμή συνετή, η Άντα Κατσίκη-Γκίβαλου κατάφερε να ανανεώσει καταλυτικά τις λογοτεχνικές σπουδές στα Παιδαγωγικά Τμήματα της χώρας μας και να ανοίξει νέους δρόμους στη θεώρηση και στη διδακτική αξιοποίηση του λογοτεχνικού φαινομένου.

Το πλούσιο συγγραφικό έργο της συνδέεται άμεσα με το χώρο της Λογοτεχνίας: με τις φιλολογικές της μελέτες και την επιστημονική έρευνα της λογοτεχνικής δημιουργίας, με τη θεωρητική μελέτη και ανάδειξη κορυφαίων Ελλήνων λογοτεχνών, με πρωτότυπες μελέτες της Λογοτεχνίας για Παιδιά και Εφήβους, με πρωτοπόρες έρευνες για τη Φιλαναγνωσία του μαθητικού πληθυσμού. Στα παραπάνω πρέπει να προσμετρηθούν: η οργάνωση σεμιναρίων και συνεδρίων για τη Λογοτεχνία για Παιδιά, οι εκδηλώσεις γνωριμίας των φοιτητών/φοιτητριών της με κορυφαίους Έλληνες δημιουργούς, οι πολλές καινοτόμες δράσεις στο χώρο της Πρωτοβάθμιας αλλά και της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

Ιστορικό για τη φιλολογική επιστήμη και τις πολλαπλές παραμέτρους της θεωρείται το Γ΄ Πανελλήνιο Συνέδριο με τίτλο: «Η Λογοτεχνία σήμερα: Όψεις, Αναθεωρήσεις, Προοπτικές», το 2002, τα Πρακτικά του οποίου εκδόθηκαν σε τόμο. Ιστορικό από κάθε άποψη είναι, ακόμη, το Πρώτο Πανεπιστημιακό Συνέδριο Παιδικής Λογοτεχνίας με θέμα: «Παιδική Λογοτεχνία: Θεωρία και Πράξη», το οποίο οργάνωσε, το 1991, με τη στήριξη του Π.Τ.Δ.Ε του Πανεπιστημίου Αθηνών και με τη συμμετοχή πανεπιστημιακών της χώρας, συγγραφέων, ερευνητών, ενεργών εκπαιδευτικών. Με το Συνέδριο αυτό, καθώς και με μια μεγάλη έρευνα για τη συγκρότηση βιβλιογραφικής βάσης δεδομένων της Παιδικής λογοτεχνίας για την περίοδο 1985-1995, ουσιαστικά πιστοποιείται η προτεραιότητα που προσδίδει από τότε η Άντα Κατσίκη-Γκίβαλου στη Λογοτεχνία για Παιδιά, η οποία στο εξής κατακυρώνεται ως απαραίτητο γνωστικό αντικείμενο για την εκπαίδευση των μελλοντικών δασκάλων, ως μια καινούργια επιστημονική περιοχή θεωρίας, μελέτης και έρευνας στην Ελλάδα.

Και στο σημείο αυτό θα μου επιτρέψετε μια ιδιαίτερη αναφορά, που θεωρώ χρέος μου, στον ιδιαίτερο ρόλο της Άντας Κατσίκη-Γκίβαλου στο «πεδίο» που προσδιορίζεται γραμματολογικά και θεωρητικά από τα λογοτεχνικά κείμενα για μη ενήλικους αναγνώστες, ένα πεδίο περιπετειώδες αλλά και μαγικό, στο οποίο με συμπარέσυρε, με "τράβηξε" η δασκάλα μου (χωρίς, ωστόσο, "να κλαιώ" κατά τη λαϊκή ρήση). Το πεδίο αυτό, αν παρακολουθήσουμε και την εννοιολόγηση του Pierre Bourdieu, ως χώρος ποικίλων δυνάμεων, σχέσεων, ανταγωνισμών, κειμένων και προσώπων διεκδικούσε (τουλάχιστον στον ελληνικό μικρόκοσμό μας από τη μεταπολίτευση και μετά) τη θέση ενός κλειστού συστήματος που αυτοπροστατευόταν, αποκρύπτοντας τις αδυναμίες του και αποφεύγοντας να εκθέσει τα δομικά ή άλλα κενά του. Απέναντι σε ένα τέτοιο εδραιωμένο σύστημα στάθηκε η Άντα Κατσίκη-Γκίβαλου, αντιπαρερχόμενη με μια παροιμιώδη στωικότητα (για την οποία συνεχίζω να απορώ) κάποτε ακόμη και υποτιμητικές κρίσεις που την ήθελαν "να φιλολογίζει", αφού μιλούσε για "παιδιάτικα" κείμενα και όχι μόνο για τη «νόρμα», για τον Παλαμά μας, το Σεφέρη μας, ή τον Καβάφη μας. Η ενασχόληση της, στην αρχή από την ανάγκη αρτιότερης εκπαίδευσης των μελλοντικών δασκάλων και στη συνέχεια από την αναγκαιότητα θεωρητικής τεκμηρίωσης του πεδίου, οδήγησε αναπόφευκτα στον επαναφωτισμό των πτυχών του, κυρίως όμως στην ανάδειξη των δομικών κενών ενός χώρου συνεχώς διευρυνόμενου που χρειαζόταν εξίσου τη γραφή, την ανάγνωση, την κριτική, τη Θεωρία. Τι έκανε; Επιχείρησε διακριτικά αλλά σθεναρά να τον φορτίσει και να τον εμπλουτίσει τόσο πολύ ως σύστημα κατηγοριών πρόσληψης και ερμηνείας, ώστε να τον αξιοποιήσει για ουσια-

στική ανάδειξη και ολοκληρωμένη παρατήρηση της λειτουργίας των παραγόντων της λογοτεχνικής επικοινωνίας, γενικά. Τι κατάφερε; Συνέβαλε σταδιακά αλλά καταλυτικά στην ανάδειξη της δυναμικής του, προβάλλοντας, πολλαπλασιάζοντας ουσιαστικά, τα «δομικά κενά» του και εμπνέοντας νεότερους μελετητές/ερευνητές να τα καλύψουν. Δεν ξέρω αν αξιολογείται όπως πρέπει τούτη η ξεχωριστή συνεισφορά της, η οποία για μας, τους μαθητές και τις μαθήτριές της, είναι πλέον πολύτιμη βιωμένη εμπειρία· είμαι όμως σίγουρος ότι δεν μπορεί να αγνοηθεί στο μέλλον ούτε από την ιστορία ούτε και από τη Θεωρία της Λογοτεχνίας για Παιδιά και Εφήβους.

Παράλληλα με τις συγγραφικές καταθέσεις της, καθώς και με το ξεχωριστό διδακτικό της έργο και τη ζωντανή παρουσία της στις πανεπιστημιακές αίθουσες ή στο Μαράσλειο Διδασκαλείο, στη ΣΕΛΔΕ, στα ΠΕΚ Αττικής, και αλλού δρούσε πάντα αποτελεσματικά και με βαθιά γνώση των παραμέτρων του αντικειμένου της.

Τα σύγχρονα *Ανθολόγια Λογοτεχνικών Κειμένων* για τις μεσαίες και μεγάλες τάξεις του Δημοτικού Σχολείου στην Ελλάδα (2001, 2006), καθώς και στην Κύπρο (2013) για τις μεγάλες τάξεις του Δημοτικού, στις Επιτροπές των οποίων υπήρξε επικεφαλής, ανανέωσαν τη μορφή και το περιεχόμενο των σχολικών βιβλίων, ανεβάζοντας τον πήχη για κάθε επόμενη συγγραφή παρόμοιων σχολικών εγχειριδίων. Νωρίτερα, το 1993, ήταν υπεύθυνη για τη μεγάλη έρευνα του Π.Τ.Δ.Ε. με θέμα: «Έρευνα για τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας στο Δημοτικό Σχολείο: Μια πρόταση ανανέωσης των Ανθολογίων», για τα ανθολόγια του παρελθόντος. Η συγκεκριμένη έρευνα πρόσφερε χρήσιμα συμπεράσματα, τα οποία ως ένα μεγάλο βαθμό αξιοποιήθηκαν στη σύνταξη των σύγχρονων Ανθολογίων.

Ένας σημαντικός τομέας, στον οποίο η συνεισφορά της Άντας Κατσίκη-Γκίβαλου ως επιστημονικά υπεύθυνης είναι αναμφισβήτητα μέγιστη, είναι αυτός της φιλιαναγνωσίας. Από το ερευνητικό πρόγραμμα πολλαπλών δράσεων για την καλλιέργεια της φιλιαναγνωσίας: «Όταν ο Ροβινσώνας Κρούσος συνάντησε τον Χάρι Πότερ...» (2005-2006) μέχρι την έρευνα «Καλλιεργείται η αγάπη για το διάβασμα; Τόποι ανάγνωσης και τρόποι εκπαίδευσης» (το 2011) που χρηματοδοτήθηκε από το Ίδρυμα Λάτση, και τις πολλές επιμέρους μελέτες της, η ελληνική βιβλιογραφία για τη φιλιαναγνωσία στη χώρα μας της οφείλει και της αναγνωρίζει πολλά. Εμβληματικό, ωστόσο, για όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης αποτέλεσε το διεθνούς εμβέλειας συνέδριο: «Καλλιεργώντας τη Φιλιαναγνωσία: Πραγματικότητες και Προοπτικές», το οποίο συνδιοργάνωσε με το Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία (Τ.Ε.Ε.Α.Π.Η.) του Πανεπιστημίου Πατρών, το 2013, το οποίο μέχρι σήμερα συνιστά τομή για την έρευνα και την προώθηση της φιλιαναγνωσίας.

Κοντά σε όλα τα παραπάνω δεν μπορεί να μη μνημονεύσει κανείς το σημαίνοντα ρόλο της:

- σε πολλά ερευνητικά και εκπαιδευτικά προγράμματα του ΕΚΕΒΙ [«Με ένα βιβλίο πετάω», «Πάμε με το Βιβλίο» (1994-1995), κ.ά.],
- στη θέση της Προέδρου του Μαρασλείου Διδασκαλείου Δημοτικής Εκπαίδευσης, κατά τα έτη 2004-2008,
- στη θέση της Αναπληρώτριας Προέδρου του ΠΤΔΕ, της Διευθύντριας του Τομέα Ανθρωπιστικών Σπουδών, καθώς και της υπεύθυνης του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στην κατεύθυνση: «Διδακτική Γλώσσας – Λογοτεχνία – Θέατρο και Εκπαίδευση».
- στη θέση της Αντιπροέδρου του Δ.Σ. του Ε.ΚΕ.ΒΙ., της Προέδρου της Επιτροπής των Βραβείων για το Παιδικό και Νεανικό Βιβλίο του περιοδικού *Διαβάζω* (2002-2008), της Προέδρου της Επιτρο-

πής Κρατικών Λογοτεχνικών Βραβείων-Βραβείων Παιδικού Βιβλίου (1992-1999, 2009-2011, 2012-2014) στην Ελλάδα και της Προέδρου της Κριτικής Επιτροπής Κρατικών Βραβείων Λογοτεχνίας για Παιδιά και Εφήβους της Κύπρου (2013-2016 και 2016-2019).

Μέχρι σήμερα δραστηριοποιείται σε πολλά Σωματεία και Ενώσεις. Απολύτως ενδεικτικά, ας αναφερθεί ότι είναι ιδρυτικό μέλος του διεπιστημονικού σωματείου «Διαβάζοντας Μεγαλώνω» (2013), το οποίο έχει ως βασικούς σκοπούς του την προώθηση της ανάγνωσης στα παιδιά και τη διασφάλιση των δικαιωμάτων τους ως αναγνωστών. Η Άντα Κατσίκη-Γκίβαλου συνεχίζει μέχρι σήμερα να εμπλουτίζει το ήδη πλούσιο συγγραφικό έργο της, ενώ παραμένει πηγή έμπνευσης για νέους ερευνητές και σημείο αναφοράς για σύγχρονες μελέτες/έρευνες στους τομείς της ελληνικής φιλολογίας, της διδακτικής, της Λογοτεχνίας για Παιδιά και Νέους, της Φιλαναγνωσίας.

Ιδιαίτερα αναγνωρίσιμη και αγαπητή στον πανεπιστημιακό χώρο, όπου για σχεδόν τριάντα χρόνια συμμετείχε στην εξέλιξη όλων σχεδόν των μελών Δ.Ε.Π. με συναφές γνωστικό αντικείμενο προς το δικό της, καθώς και σε όλους τους χώρους που δραστηριοποιήθηκε, αποτελούσε και αποτελεί πάντα υπόδειγμα πανεπιστημιακού ήθους και γενναιοδωρίας, ανωτερότητας και μετριοφροσύνης. Το δημιουργικό έργο της το περτάωνε πάντα με εκείνη την αισιοδοξία που τη χαρακτηρίζει στα ουσιώδη πράγματα. Για μας, για όσους και όσες θητεύσαμε κοντά της, η δασκάλα μας η «Γκίβαλου» ήταν πάντα εκείνη που μας πρόσφερε το αυθεντικό της χιούμορ και την πολύτιμη μαθητεία που συχνά επικαλούμαστε κατά την ακαδημαϊκή μας πορεία. Είναι εκείνη που μας έμαθε να διαβάζουμε αισθητικά, να αλληλοεπιδρούμε ερευνητικά αλλά με ύφος συναλλακτικό, χωρίς περιττές πολλές φορές εντάσεις. Προσωπικά, και θα το ξαναπώ, αν κάτι καλό διαθέτω ως ακαδημαϊκός δάσκαλος, σε εκείνη το οφείλω αποκλειστικά.

Αγαπημένη μας Άντα, ο Τόμος αυτός, προσπαθώντας να παρακολουθήσει την πολύπλευρη διαδρομή σου διαρθρωμένος σε ενότητες, στις οποίες θα αναφερθεί αμέσως μετά ο Γιάννης Παπαδάτος, είναι ελάχιστη ένδειξη της οφειλόμενης τιμής στο πρόσωπό σου, είναι μια μάλλον ισχνή απόδειξη αναγνώρισης της προσφοράς σου. Όσοι έχουμε συμβάλει στη συγκρότηση και στην κυκλοφορία του, και ας ξεχωρίσω εδώ την Αλέξα Αποστολάκη και τις εκδόσεις Καλειδοσκόπιο, πιστεύουμε ουσιαστικά ότι «οι τιμώντες τιμώνται». Ο Τόμος αυτός είναι για σένα, τη σπουδαία που βοήθησες όλους και όλες μας να ξεχωρίσουμε ακόμη και αν δεν το αξίζαμε. Σ' ευχαριστούμε, «και περισσότερη τιμή» σου πρέπει!